

O romanu Zabranjena vrata Zlatka Krilića

Žeravica, Lara

Undergraduate thesis / Završni rad

2020

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **Josip Juraj Strossmayer University of Osijek, Faculty of Humanities and Social Sciences / Sveučilište Josipa Jurja Strossmayera u Osijeku, Filozofski fakultet**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://um.nsk.hr/um:nbn:hr:142:859146>

Rights / Prava: [In copyright](#) / [Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2024-11-08**

FILOZOFSKI FAKULTET
SVEUČILIŠTE JOSIPA JURJA STROSSMAYERA U OSIJEKU

Repository / Repozitorij:

[FFOS-repository - Repository of the Faculty of Humanities and Social Sciences Osijek](#)

Sveučilište Josipa Jurja Strossmayera u Osijeku
Filozofski fakultet Osijek
Preddiplomski studij Hrvatskog jezika i književnosti i engleskog jezika i
književnosti

Lara Žeravica

O romanu *Zabranjena vrata* Zlatka Krilića

Završni rad

Mentorica: izv. prof. dr. sc. Dragica Dragan

Osijek, 2020.

Sveučilište Josipa Jurja Strossmayera u Osijeku
Filozofski fakultet Osijek
Katedra za teoriju književnosti i svjetsku književnost
Preddiplomski studij Hrvatskog jezika i književnosti i engleskog jezika i
književnosti

Lara Žeravica

O romanu *Zabranjena vrata* Zlatka Krilića

Završni rad

Humanističke znanosti, filologija, teorija i povijest književnosti

Mentorica: izv. prof. dr. sc. Dragica Dragun

Osijek, 2020.

IZJAVA

Izjavljujem s punom materijalnom i moralnom odgovornošću da sam ovaj rad samostalno napravila te da u njemu nema kopiranih ili prepisanih dijelova teksta tuđih radova, a da nisu označeni kao citati s napisanim izvorom odakle su preneseni.

Svojim vlastoručnim potpisom potvrđujem da sam suglasna da Filozofski fakultet Osijek trajno pohrani i javno objavi ovaj moj rad u internetskoj bazi završnih i diplomskih radova knjižnice Filozofskog fakulteta Osijek, knjižnice Sveučilišta Josipa Jurja Strossmayera u Osijeku i Nacionalne i sveučilišne knjižnice u Zagrebu.

U Osijeku, 28. rujna 2020.

Laura Feranica, 0244007045
ime i prezime studenta, JMBAG

Sadržaj

1. Uvod	1
2. <i>Zabranjena vrata</i> – dječji roman.....	2
3. Određenje romana kao stvarnosno-psihološki	4
4. Tipologija dječjeg romana <i>Zabranjena vrata</i>	6
4. 1. Određenje romana s obzirom na dječju dob -- roman za mlade (adolescentski roman)	6
4. 2. Određenje romana prema oblikovnom postupku – suvremeni roman.....	8
4. 3. Određenje romana s obzirom na dominantnu narativnu figuru – roman klape	10
5. Fabula, pripovjedne tehnike	13
5.1. Fabula	13
5. 2. Pripovjedne tehnike	13
6. Govor likova.....	16
7. Zaključak.....	19
8. Literatura:	20

Sažetak

U radu se promatra roman *Zabranjena vrata* Zlatka Krilića. Stjepan Hranjec Krilićevo stvaralaštvo dijeli na četiri vrste „igrive, infantilizirane i fantastične strukture; stvarnosno-psihološke, autobiografske zgode; krimi fabule; biblijske beletrizacije i simbolizacije.“ (Hranjec, 2004.: 363.) Tipološki se određuje pripadnost romana s obzirom na dob (roman za mlade), oblikovni postupak (suvremeni roman) i narativnu figuru (roman klape). Takvu tipologiju romana donosi Sanja Vrcić-Mataija koja s obzirom na dob razlikuje dvije vrste romana: roman za djecu i roman za mlade; s obzirom na oblikovni postupak razlikuje tradicionalni, suvremeni i postmoderni roman dok s obzirom na narativnu figuru razlikuje roman lika, roman družine, roman klape, obiteljski roman i međugeneracijski roman. U radu se donosi i analiza romana s obzirom na fabulu i pripovjedne tehnike. Fabula u romanu jest linearna, a takvu podjelu fabule na linearnu i simultanu (složenu) zagovara Gajo Peleš. Ujedno u književnome djelu lako se prepoznaju pripovjedne tehnike: pripovijedanje, opisivanje, dijalog, monolog te se svaka pripovjedna tehnika oprimjeruje. Mladenački je žargon i govor likova prepoznatljivo obilježje ovoga romana te se stoga donose karakteristični žargoni koje likovi u djelu upotrebljavaju.

Ključne riječi: adolescentski roman, Krilić, pripovjedne tehnike, roman klape, *Zabranjena vrata*

1. Uvod

Roman Zlatka Krilića *Zabranjena vrata* svrstat će se u tematsku podjelu Krilićeva stvaralaštva po Stjepanu Hranjecu te u tipologiju Sanje Vrcić-Mataije. Osim toga interpretirat i oprimjerit će se fabula i pripovjedačke tehnike koje definira Gajo Peleš u knjizi *Tumačenje romana*.

Zlatko Krilić (Osijek, 1955.) objavio je zbirke priča *Prvi sudar*, *Veliki zavodnik* i *Šaljive priče i priče bez šale*, pripovijetke *Zlatno srce*, *Početak plovidbe* i *Jaje*, izbor iz priča *Pripovijetke*, igrokaz *Hod* te zbirke igrokaza *Kazalište lutaka i drugi igrokazi*, *Krilate lutke*. Prepoznatljiv je po svojim romanima *Čudnovata istina*, *Zabranjena vrata*, *Zagonetno pismo* i *Krik*. (bilješka o piscu, Krilić, 2016.: 153.)

Stjepan Hranjec ističe kako je „Zlatko Krilić najmlađi klasik hrvatske književnosti.“ (bilješka o piscu, Krilić, 2016.: 153.) Također, Hranjec navodi kako je Zlatko Krilić u „kritičarskoj prezentaciji najviše marginaliziran“ te da „nije uvršten ni u razmjerno ambiciozan Idrizovićev preglednik *Hrvatska književnost za djecu* (1984.), u kome se pored 120 predstavljenih dječjeknjiževnih imena za Zlatka Krilića nije našlo mjesta. Analizom se romana želi pokazati kako je riječ o vrijednom tekstu.

2. *Zabranjena vrata* – dječji roman

Na početku, važno je istaknuti definicije romana kako bi se uvidjela razlika između romana za odrasle i romana za djecu i mlade.

Poznato je nekoliko definicija romana, prije svega *Teorija romana* (1916.) mađarskog filozofa G. Lukácsa koji roman definira u okviru filozofije povijesti njemačkog klasičnog idealizma. Prema njemu, roman „nastaje iz epa, klasičnog razdoblja u kojem je pojedinac živio u skladu s kolektivnim vrijednostima da bi najavio nastup prijelaznog, razdijeljenog doba „transcendentnog beskućništva“ u kojem pojedinac gubi doticaj s imanentnim vrijednostima zajednice.“ (Biti, 1997.: 436.)

Druga je teorija iz 30-ih, 40-ih godina 20. stoljeća, a razvio ju je Bahtin te je po njemu roman „subverzivan žanr jer se opire svemu što je po pravilima“, ali također roman, kao takav, otvoren je za sve žanrove i nije vezan ni uz jedan društveni stalež. Hranjec kaže da bi najbolja definicija ipak bila da je roman „životna priča o pojedincu (jedinki) u nekoj društvenoj cjelini.“ (Hranjec, 2006.: 28.)

Ipak, potrebno je razlikovati dječji roman od romana koji je namijenjen odraslima. To naglašava Ivo Zalar koji definira pojam dječjeg romana pa tako navodi da „dječjim romanom ili „pravim dječjim romanom“ trebalo bi nazvati ona ostvarenja u kojima su akteri radnje, odnosno glavni likovi djeca, te su napisani jednostavnim i razumljivim jezikom i stilom.“ (Zalar, 1978: 8)

Također, Hranjec naglašava kako se definicija dječjeg romana opire prethodnim teorijskim definicijama budući da dječji roman mora biti dobno prilagođen, da većina dječjih romana nije prvenstveno bila napisana za djecu, a s vremenom su ušli u okvir dječje književnosti te ističe da bi bila najprihvatljivija definicija Jože Skoka koji kaže: „Dječji roman je razvedena, složena, slojevita izmišljena ili stvarnosna priča o (dječjem) životu, s akterima koji pretežito pripadaju određenoj uzrasnoj dobi, ali i priča koja posjeduje svoju dinamiku i zasniva se ponajvećma na specifičnom dječjem motrištu svijeta u kojem se uzbuđljivom radnjom djela oblikuju likovi psihologijski ili etički profilirani“ (Skok, 1991.: 339.)

Sanja Vrcić-Mataija u knjizi *Hrvatski realistični dječji roman* govori da je roman „svakako najopsežnija narativna književna vrsta dječje književnosti u kojoj su djeca i adolescenti glavni nositelji radnje, a tematski naglasak ne samo na zbivanju i uzbuđljivim pustolovinama, već sve češće i na psihičkim proživljavanjima glavnih likova.“ (Vrcić-Mataija, 2018.: 16.)

Dakako, roman *Zabranjena vrata* pripada dječjoj književnosti budući da govori o mladićima smještenima na tuberkuloznom odjelu, njihovom zajedništvu i prijateljstvu te zajedničkoj borbi protiv bolesti i autoriteta. Tema romana zaista je uzbudljiva, različiti se događaji neprestano nižu jedan za drugim. Likovi stalno osmišljavaju zgrade i nezgode kako bi ispunili vrijeme, zabavili se ili suprotstavili autoritetu što je tipično za razdoblje mladenaštva. Nijedno poglavlje nije duže od desetak stranica u čemu se vidi namjena održavanja pozornosti i prisutnosti čitatelja. Dužina i kompliciranost rečenica također su prilagođene dobnoj granici. Većinom su to kratke rečenice, pravilnoga reda rečeničnih dijelova i pravilne uporabe interpunkcijskih znakova. U jeziku likova često se pojavljuje mladenački žargon što je čitatelju iste dobi razumljivo i zanimljivo. U romanu prevladava dijalog i monolog, a opisivanje je kratko što pridonosi dinamičnosti romana i održavanju napetosti radnje.

3. Određenje romana kao stvarnosno-psihološki

Kao što je već utvrđeno, roman *Zabranjena vrata* jest hrvatski dječji roman. Stjepan Hranjec tematski razvrstava Krilićeva djela na:

- „a) igrive, infantilizirane i fantastične strukture
- b) stvarnosno-psihološke, autobiografske zgode
- c) krimi fabule
- d) biblijske beletrizacije i simbolizacije“ (Hranjec, 2004.: 363.)

U prvu skupinu (a) S. Hranjec svrstava zbirku *Krilate lutke*, djela *Jaje*, *Hod* i *Kazalište lutaka* koja su objedinjena istim tematskim pristupom. (Hranjec, 2004.: 364. – 367.)

Za drugu skupinu književnih djela (b) karakteristična je autobiografska podloga te Zlatko Krilić u njima progovara o zgodama iz svojega djetinjstva. Ovdje su obuhvaćena djela *Prvi sudar*, *Veliki Zavodnik* (1984.), izabrana djela *Pripovijetke* (1997.), *Šaljive priče i priče bez šale* (2001.), najpoznatija Krilićeva pripovijetka *Početak plovidbe* (nagrada „Grigor Vitez“, 1982.), *Zabranjena vrata* (1985.). (Hranjec, 2004.: 368. – 375.)

Treću skupinu (c) čini djelo koje pripada kriminalističkom žanru – *Zagonetno pismo* (1987.). (Hranjec, 2004.: 375. – 376.)

Među suvremenici koji pišu o biblijskim temama u dječjoj književnosti svakako je Zlatko Krilić koji nastoji u svakome djelu prenijeti etičku poruku. Četvrtoj skupini pripadaju djela *Krilate lutke*, igrakazi *Zlatno srce*, *Nikolino* i *Potop*. (Hranjec, 2004.: 376. – 377.)

Prema toj podjeli roman *Zabranjena vrata* svakako bi pripadao drugoj skupini „stvarnosno-psihološke, autobiografske zgode.“ Radnja romana odvija se u bolnici na odjelu plućnih bolesti, konkretno tuberkuloze. Radnja romana tako je preseljena iz urbanoga/ruralnoga prostora u izoliran, odnosno zatvoren ambijent bolnice. Iako se radnja odvija u bolnici, ona je i dalje stvarna ili barem primjenjiva u stvarnosti.

Likovi su mladići: pripovjedač (Aka), Dugi, Anđelak, Ibro, Marko, Denis i Štef te djevojke: Sanja i Lidija koji vrijeme provode u bolničkim prostorijama. Osim toga spominju se i Irena – pripovjedačeva „vanjska“ djevojka, Renata – „vanjska“ cura Dugoga. Prisutni su i pripovjedačev otac, medicinske sestre Gertruda, Ana, Vera, Ljubica, Eva i Ivanka te doktor. Pripovjedač je poistovjećen s likom Ake koji tijekom cijeloga romana daje vlastiti komentar na događaje.

Na početku čitanja knjige čitatelj svakako očekuje drugačije odvijanje radnje, no likovi kratak vrijeme raznim (ne)zgodama: novopridošlicama pripreme smicalice – „pišanje na zvono“ („E, pa – nastavio je Dugi – ne može svaka sestra znati kad koji strogaš ide na pišanje, zato postoji zvono za strogaše. Pišanje je sada i popodne u četiri. Ako mene pitaš, ja ti savjetujem da odeš na pišanje, jer kasnije nećeš smjeti.“ (Krilić,2016.: 19.)), neistomišljenicima zapale „bicikl“ („Krajičkom oka još sam jedino vidio Denisove noge koje su zajedno, jer su bile svezane, počele kružiti zrakom kao da vozi bicikl pritišćući jednu pedalu s obje noge. Pokušavao je odbaciti papir, još uvijek u snu. (Krilić,2016.: 39.), podmetanje tableta bolničarki Gertrudi koju mladići nazivaju *Gestapo*.

Cijela se radnja romana vrti oko mladenaštva, puberteta, mladenačkih smicalica, zaljubljenosti.

4. Tipologija dječjeg romana *Zabranjena vrata*

Pri određenju tipologije dječjeg romana većinom se služimo člankom Sanje Vrcić-Mataija *Prilog tipologiji hrvatskog dječjeg romana* budući da autorica sažima sve dosadašnje teorijske zaključke o dječjem romanu. Također u svojoj knjizi *Hrvatski realistični dječji roman* autorica se koristi istom tipologijom. (Vrcić, Mataija, 2011.: 143. – 154.), (Vrcić Mataija, 2018.: 39. – 232.)

4. 1. Određenje romana s obzirom na dječju dob-roman za mlade (adolescentski roman)

O određenju romana s obzirom na dječju dob najviše je pisao Milan Crnković koji je govorio o djelima koja tematikom i formom odgovaraju dječjoj dobi, a pisci su ih namijenili djeci te o djelima koja nisu namijenjena djeci, ali su tijekom vremena to postala. Kasnije isti autor razgraničava dječju književnost od književnosti za mlade te naglašava kako u književnosti za mlade postoje određene teme „pubertet, tjeskoba odrastanja, problemi u društvu“, dok u dječjoj književnosti prevladava „djetinjstvo, igra, prijateljstvo.“ (Vrcić-Mataija, 2011.: 144.) Stjepan Hranjec razlikuje mnoštvo dječjih vrsta i definira *dječji roman u trapericama* te i on razgraničava dječju književnost s obzirom na dob. O razgraničenju dječje književnosti s obzirom na dob govorili su i autori Crnković-Težak. Autorica Dubravka Zima izdvaja dječje likove pomoću kojih dijeli dječju književnost na književnost za djecu (od desete do trinaeste, četrnaeste godine), a stariji likovi pripadaju romanima za mlade, odnosno razgraničuje romane s obzirom pripadaju li likovi osnovnoškolskoj ili srednjoškolskoj dobi. (Vrcić-Mataija, 2011.: 144. - 145.)

Autorica članka Sanja Vrcić-Mataija dijeli romane na *dječji roman u užem smislu* i *roman za mlade*. Tako je *dječji roman u užem smislu* onaj roman u kojemu se javljaju djeca osnovnoškolske dobi, dok je *roman za mlade* s likovima srednjoškolcima ili tinejdžerima do dvadesete godine života. Time razgraničava romane i tematski s obzirom da *dječji romani u užem smislu* podrazumijevaju teme „dječje igre, pustolovine, zaljublivanja, socijalnim motivima“ dok *romani za mlade* podrazumijevaju teme „sazrijevanja, tjeskobe, odrastanja, položaja unutar obitelji, klape, problemi ljubavi, seksualnih iskustava, a nerijetko se tematiziraju teme smrti, bolesti, narkomanije, dilerstva, alkoholizma, homoseksualnosti, pedofilije i ostalih vrsta nasilja.“ (Vrcić-Mataija, 2011.: 145.)

Sanja Vrcić-Mataija izdvaja još i *hrvatski dječji realistički roman* koji vezuje uz teme Domovinskoga rata te se poziva na autoricu Dubravku Težak koja također prepoznaje takvu vrstu romana; i temu globalizacijskih promjena i poziva se na Dubravku Oraić-Tolić. (Vrcić-Mataija, 2011.: 145.)

Dječji roman *Zabranjena vrata* smješten je u prostor bolničkoga odjela za mladiće gdje se nalaze bolesnici oboljeli od plućnih bolesti, konkretno tuberkuloze. Vrijeme ispunjavaju raznim pustolovinama, odnosno smicalicama kojima se žele suprotstaviti autoritetu, ali i zabaviti se. Cijela je radnja romana dinamična i usmjerena na pustolovinu, odnosno ispunjavanje slobodnoga vremena na bolničkome odjelu te kako sam naslov govori *Zabranjena vrata* su zapravo ona vrata ženskoga odjela koja mladići, likovi romana, konstantno pokušavaju prijeći i to većinom uspješno. Jedna od tema svakako je i zaljubljenost likova, osobito pripovjedača Ake i Dugoga koji imaju djevojku na odjelu i djevojku u vanjskome svijetu. Iako je radnja romana smještena na bolničkome odjelu plućnih bolesnika, pozornost čitatelja nije usmjerena na bolest, patnju ili smrt, već na mladenačku razigranost. Osim toga mladići na odjelu nastoje se suprotstaviti autoritetu, odnosno sestri Gertrudi koja nastoji održati red na odjelu i želi uvijek voditi glavnu riječ među zaposlenicima, ali i pacijentima.

Svakako bi se roman *Zabranjena vrata* trebao svrstati među *romane za mlade* jer se može pretpostaviti da je dob likova od četrnaest do osamnaest godina. Također radnja romana nije usmjerena isključivo na igru i pustolovinu, već obuhvaća i suprotstavljanje autoritetu, bolest, probleme zaljubljivanja i druge probleme tipične mladenačkoj dobi.

Dubravka Zima uz primjer adolescentskoga romana izdvaja Krilićev roman *Zabranjena vrata* te naznačuje kako je taj roman strukturno kompleksniji od prethodnih romana jer je radnja romana smještena u nekonvencionalni prostor bolnice s konvencionalnim, odnosno suprotstavljenim odnosima tinejdžera i odraslih. Likovi su tipizirani te lik odraslih predstavlja bolničarka Gertruda s nadimkom *Gestapo* (autoritet kojemu se mladići opiru), a lik je izdajice Denis. Budući da postoje dvije skupine, mladi (mladići na bolničkome odjelu) i odrasli (bolničko osoblje), osim što drugačije razmišljaju, drugačije i govore jer se skupina mladih koristi mladenačkim žargonom, a skupina odraslih hrvatskim standardnim jezikom. (Zima, 2008.: 12.)

4. 2. Određenje romana prema oblikovnom postupku – suvremeni roman

Određenje romana prema oblikovnom postupku podrazumijeva stupanj modernosti oblikovnih postupaka, odnosno „fabulu, pripovjedne tehnike i ulogu pripovjedača s jedne strane te sliku i karakterizaciju lika kao polazišne narativne figure, njegov položaj unutar socijskih i onemskih narativnih figura, prostora i vremena sa strane.“

Vrcić Mataija govori da drugi autori prepoznaju i pomoću tih oblikovnih postupaka razlikuju tradicionalne fabule romana (nizanje događaja, manji prostorno-vremenski skokovi) te moderan ili postmoderan tip fabule dječjeg romana koji obuhvaća filmske, dramske, dnevničke, geminacijske fabule. O njima prvenstveno govori Stjepan Hranjec. (Vrcić-Mataija, 2011.: 146.) Hranjec izdvaja i romane s obzirom na tradicionalnu ili modernu sliku djetinjstva, s obzirom na to kako su djeca/mladi samostalni, kako shvaćaju svoj identitet, kako se odnose prema odraslima. Pri razlikovanju tradicionalnoga i modernoga romana bitno je pozornost usmjeriti na pripovjedača koji može biti *homodijegetski* (veći stupanj modernosti) i *heterodijegetski* (sveznajući, tradicionalni).

Milivoj Solar u *Teoriji književnosti* donosi određenje pripovjedača pa razlikuje *pouzdanoga* i *nepouzdanoga* pripovjedača. Pouzdani pripovjedač jest onaj pripovjedač pomoću kojega se može naslutiti završetak, a prema likovima i događajima zauzima nepristrani stav te takvom pripovjedaču čitatelj vjeruje. Podtip pouzdanoga pripovjedača jest svakako *sveznajući* pripovjedač kojemu su događaji i likovi poznati do najsitnijih detalja.

Nepouzdan pripovjedač jest onaj pripovjedač čija uloga u književnome tekstu nije odviše važna te takav pripovjedač ne sudjeluje izravno u događajima i opisivanju likova te čitatelj sam mora zaključiti o svemu što se dogodilo u književnome tekstu. (Solar, 2005. : 56.-57)

U tradicionalnim se romanima radnja romana vezuje većinom uz ruralne prostore dok se u modernim romanima radnja smješta u urbane prostore. Osim toga radnje novijih romana (devedesete godine 20. stoljeća) postaju „anoreksija, pretilosti, preljub, bolest, rat, smrt, rađanje, spolnost, invaliditet, ovisnosti, homoseksualnosti, nasilja i dr.“ (Vrcić-Mataija, 2011.: 146.)

Vrcić-Mataija prepoznaje tri temeljna dječja romana s obzirom na oblikovne postupke, a to su: *tradicionalni, moderni, postmoderni* roman.

Tradicionalni roman jest onaj roman koji ima realistične postupke oblikovanja, kronološko nizanje događaja, zanimljive događaje iz dječjega života, mnoštvo dijaloga, opisivanja, a manje

monologa, sveznajućeg pripovjedača, likovi su vezani uz svoje obitelji. Radnja je usmjerena na pustolovine i rješive neprilike. Takvom romanu nedostaje samosvjesnost, vlastiti identitet, nego se na likove promatra unutar obiteljskih odnosa. Teme takvoga romana su „dječji svijet igre, škole, života u prirodi, odnose djeteta i životinja.“ (Vrcić-Mataija, 2011.: 147.)

Suvremeni roman jest onaj roman u kojemu su likovi svjesni svoga identiteta, imaju vlastite interese, odnose izgrađuju s obzirom na popularnu kulturu, vršnjake, odnose prema autoritetu. Takvi se likovi kada god je moguće nastoje svakome autoritetu suprotstaviti. Likovi su intelektualci, svjesni su svoje tjelesnosti, rodnog identiteta, svoje slobode djelovanja. Teme takvoga romana više nisu isključivo pustolovine već „socijalno-psihološke“, odnosno teme su usmjerene na razumijevanje „egzistencijalnih problema, dječji strahovi, traume, bolesti pa i smrti bližnjih ili određeni problemi unutar obitelji.“ (Vrcić-Mataija, 2011.: 147.) Autorica ističe da radnja nije usmjerena na događaje već na psihičko proživljavanje likova i unutarnje stanje likova te da osnovni pripovjedni postupak postaje monolog. I dalje postoje družine unutar koje lik djeluje, ali radnja je usmjerena na dječje djelovanje unutar te družine. (Vrcić-Mataija, 2011.: 147. – 148.)

Autorica također izdvaja i elemente postmodernoga romana u kojemu je sve usmjereno na „jezičnu igrivost.“ (Vrcić-Mataija, 2011.: 148.) Cijeli je postmoderni roman usmjeren na „ironizaciju, parodiranje stare književnosti i masovne kulture, trivijalnost, hiperboličnost, poigravanje književnim žanrovima kao i autoreferencijalnost (...)“ (Vrcić-Mataija, 2011.: 148.) Isto tako izdvaja i elemente pomoću kojih ćemo prepoznati postmoderni roman – fikcionalni likovi, polemiziranje pripovjedača s likom, više pripovjednih perspektiva, elementi citatnosti (novinski članci, grafiti, književni tekstovi, prisutnost elemenata drugih medija (reklama, igara). (Vrcić-Mataija, 2011.: 148.)

U romanu *Zabranjena vrata* događaji se nižu jedan za drugim, odnosno radnja je kronološka. Pripovijedanje je u 1. osobi, odnosno pripovjedača bi se mogao poistovjetiti s likom Ake:

„Sledio sam se čim se spomenula bronhoskopija. Iako baš nisam imao jasnu predodžbu što je to, znao sam da je to ono najstrašnije što čovjeka može snaći u životu. Svi su tu riječ izgovarali kao smrtnu presudu.“ (Krilić, 2016. : 14.)

Iz toga primjera vidljivo je da je pripovjedač pouzdan, odnosno sveznajući budući da čitatelje upoznaje s događajima i likovima ili donosi vlastite zaključke:

„Dugi me zbunjivao svojom hladnokrvnošću. Ničim nije pokazivao da zna tko ga je otkucao, kao da mu ne pada na pamet da bi to mogao biti Denis.“ (Krilić, 2016. : 23.)

Takav pripovjedač karakterističan je u tradicionalnim romanima, dakle sveznajući je i pouzdan.

Iako je pripovjedač sveznajući, a radnja romana kronološka, ne može se književno djelo *Zabranjena vrata* svrstati među tradicionalne romane. Osobito zato jer se likovi tijekom cijelog romana suprotstavljaju Gertrudi (autoritetu), ali i ostalim odraslima koji se nađu u njihovoj blizini. Radnja romana također nije usmjerena isključivo na pustolovinu (dječju igru), već likovi djeluju unutar družine, svojih vršnjaka, a prostor romana premješten je iz ruralnih i urbanih sredina u zatvoreni prostor bolnice. Vidljiva su stalna promišljanja likova (njihovi strahovi, osjećaji, empatija) o onome što čini njihovu svakodnevicu – neizvjesnost bolesti, bronhoskopija, zaljubljenost, smicalice, otpor autoritetu. Upravo zbog te suvremene teme bolesti i mladenaštva Krilićev roman *Zabranjena vrata* svrstava se među suvremene romane.

4. 3. Određenje romana s obzirom na dominantnu narativnu figuru – roman klape

U članku autorice Sanje Vrcić-Mataija navodi se kako su književni teoretičari devedesetih godina 20. stoljeća razlikovali četiri vrste romana s obzirom na čestu narativnu figuru, a to su *roman lika*, *roman družine*, *obiteljski roman* i *međugeneracijski roman*. (Vrcić-Mataija, 2011.: 149.)

Autorica prihvaća takvu podjelu romana te navodi kako **roman lika** podrazumijeva unutrašnje proživljavanje likova, građenje vlastitoga dječjeg identiteta i dječju osamljenost.

Podvrste romanu lika su *dječji roman lika* i *roman lika za mlade*. Obje vrste romana obuhvaćaju ono već navedeno – specifične životne uvjete, emocije, dječju osamljenost, identitet. Radnja *dječjeg romana lika* usmjerena je na socijalno-psihološko proživljavanje likova, a teme su: dječje sazrijevanje u obitelji, odnos prema ratu, smrti i bolesti bližnjih te prevladava otužan ton. Radnja *romana lika za mlade* usmjerena je na mladenački identitet izgrađen u kontekstu ljubavnih, obiteljskih i egzistencijalnih pitanja. U takvome romanu često je zastupljen „erotski segment sazrijevanja.“ (Vrcić-Mataija, 2011.: 149.)

Autorica izdvaja i **roman družine** koji je usmjeren na pustolovinu, smješten je u otvorene prostore i često je radnja kriminalistička, odnosno djeca istražuju nekakav zločin. Autorica razlikuje „*roman ruralnog identiteta dječje družine*, *roman urbanog identiteta dječje družine* i *roman urbanog identiteta dječje družine s premještenim prostorom djelovanja*.“ (Vrcić-Mataija, 2011.: 150.) Ruralni identitet dječje družine svakako jest smješten u seoske krajeve gdje djeca vrijeme provode u prirodi te se zabavljaju igrom. Urbani identitet dječje družine smješten je u gradskim, najčešće zagrebačkim prostorima te je radnja usmjerena na pustolovinu. Osim *romana družine* autorica prepoznaje i **roman klape**. U tom romanu likovi djeluju unutar klape, osporavaju autoritet, zabavljaju se i ispunjavaju slobodno vrijeme, zaljubljuju se,

zajednički osmišljavaju razne smicalice... Kako autorica ističe, osnovno obilježje prepoznavanja takvoga romana jest da likovi „Služe se razgovornim jezikom punim anglizama, novotvorenica, mladenačkih frazema u službi pružanja otpora autoritetima (...)“ (Vrcić-Mataija, 2011.: 151.) što je vidljivo i u primjeru: „*Nemojte se truditi tražiti ostale slike jer bi ih mogao netko drugi naći. One će zauvijek biti u bolnici jer će ih onaj koji ih sada ima predati na odlasku nekom drugom.*“ (Krilić, 2016.: 147)

U takvim romanima radnja je najčešće složena, podrazumijeva nekoliko paralelnih radnji, pripovjedač razotkriva psihološko stanje lika, a mladenaštvo jest vezano uz urbanu sredinu i buntovništvo.

Autorica izdvaja i **obiteljske romane** u kojima se likovi afirmiraju, odnosno izgrađuju svoj identitet unutar obitelji u kojoj vide uzor. Podtipovi takvih romana su *obiteljski roman sa slikom tradicionalne obitelji* i *obiteljski roman sa slikom suvremene obitelji*. (Vrcić-Mataija, 2011.: 152.) Razlika između tih dvaju romana jest u tome što u *obiteljskom romanu sa slikom tradicionalne obitelji* likovi žive skromnije, uvažavaju starije, religiozni su i domoljubni, dok je u *obiteljskom romanu sa slikom suvremene obitelji* radnja smještena u urbane sredine, a likovi – djeca/mladi osjećaju se otuđeno ili osamljeno od obitelji. Takve su obitelji uglavnom problematične – preljub, alkoholizam, karijerizam, zanemarivanje obiteljskih odnosa... (Vrcić-Mataija, 2011.: 152..)

Posljednji tip romana o kojemu autorica govori jest **međugeneracijski roman** koji je „određen odnosom dječjeg lika i odrasle osobe, najčešće nekoga izvan obitelji, uz kojeg dječji lik spoznaje određene životne istine.“

Vrlo lako možemo zaključiti kako se radi o romanu klape jer, kao što je već nekoliko puta istaknuto, likovi se često suprotstavljaju starijima, najčešće medicinskom osoblju, dakle autoritetu. Njima to predstavlja zabavu, a i drugim zabavnim aktivnostima ispunjavaju slobodno vrijeme – prelazak na ženski odjel preko „zabranjenih vrata“, obredi primanja novoga člana u klapu, razne smicalice poput „paljenja bicikla“, „pišanja na zvonu...“ Likovi također pripadaju srednjoškolskoj dobi. Svi likovi svjesni su otklona od uobičajenoga ponašanja te nisu spremni prihvatiti nasilni autoritet:

- „- Kako je vama ovdje, s novim metodama? – pitala je naglašavajući *nove* metode.
- Ne šljivimo baš mnogo nove metode, ali *Gestapo* stvarno pretjeruje – rekoh.
- Ide mi na živce – reče Dugi.“ (Krilić, 2016.: 132.)

U romanu se pojavljuje dječja grupacija – klapa s tipiziranim likovima vođe (Dugi), pobočnika (Aka), izdajice (Denis) i maloga (Anđelak). (Zima, 2008.: 12.) Inače žargonom *klapa* označava se „neformalna skupina mladih koji si međusobno pomažu.“ (Vrcić-Mataija, 2018.: 100.) Autorica Dubravka Zima također navodi da „tematski i vremenski, ovaj se roman i njegovo problematiziranje autoriteta podudara s preispitivanjem i problematiziranjem autoriteta u dječjem romanu tijekom sedamdesetih i osamdesetih godina 20. stoljeća (...)“ (Zima, 2008.: 13.)

5. Fabula, pripovjedne tehnike

5.1. Fabula

U hrvatskoj teoriji književnosti upotrebljavaju se termini *fabula* i *siže*. Fabula bi tako bila sažetak događaja u nekom književnom djelu, a siže je redoslijed događaja točno onakvima kakvi jesu u književnome djelu. Fabula i siže, dakako, ne odnose se isključivo na književni tekst, nego i na film, televizijsku seriju... Svako književno djelo ima svoj slijed, pa tako i romana Gajo Peleš navodi kako bi se fabularni slijed mogao svesti na „uvod, zaplet, kulminaciju (vrhunac) i rasplet.“ (Peleš, 1999.: 85.)

Gajo Peleš izdvaja nekoliko vrsta fabula, a prva među njima jest *linearna* u kojoj su događaji poredani jednim redom. Druga vrsta fabule je simultana ili složena u kojoj je moguće da se radnja odvija u nekoliko vremena ili prostora. Romaneska fabula može biti i linearna i simultana. Također Gajo Peleš navodi da je fabula romana s pripovjedačem-likom uvijek linearna. (Peleš, 1999.: 87., 88.) Budući da je u romanu *Zabranjena vrata* lik Aka ujedno i pripovjedač, a događaji doista slijede jedan iza drugoga, lako se zaključuje da je riječ o linearnoj fabuli.

5. 2. Pripovjedne tehnike

Gajo Peleš kada govori o pripovjednim tehnikama svakako spominje opis, komentar, kazivanje/prikazivanje, monolog, unutarnji monolog, dijalog.

Opis jest pripovjedna tehnika kojom pripovjedač ili neki lik preuzima objašnjavanje događaja, prostora, vremena, predstavlja druge likove. Opis služi književniku kako bi radnju smjestio u određeni prostor ili vrijeme. Njime se opisuje stanje i situacija (prostorno-vremenski okvir) i identificiraju se likovi (najčešće neutralno prikazivanje lika).

Prostorno-vremenski opis nalazi se u ovom primjeru: „On je večeras otišao na ženski odjel jer ga je Lidija pozvala u posjet, a na granici između ženskog i muškog odjela je ambulanta u kojoj sestra prebrojava tablete i budnim okom pazi da nitko tu granicu ne prijede.“ (Krilić, 2016.:7)

Opisivanje se nalazi u rečenici: „U podnožju brda se lijeno protezao usnuli grad s tek ponegdje osvjetljenim prozorima. Bila je to toliko mirna slika da se doimala nestvarnom.“ (Krilić,2016.: 5.)

Uz opis se ne smije zaboraviti na pripovijedanje, ili kako Peleš navodi *kazivanje/prikazivanje*. Kazivanje je ona pripovjedna tehnika kojom „pripovjedač ili neki lik iznosi što se dogodilo.“ (Peleš, 1999.: 106.) Korištenjem te tehnike svakako se izostavlja dijalog i monolog, nego se neposredno prikazuje što se dogodilo. Pripovijedanje bi dakle onda bilo “raspon od kazivanja nekoga događaja do njihova izravnog prikazivanja.“ Također autor naglašava kako je bolje upotrebljavati termine *kazivanje/prikazivanje* jer pripovijedanje obuhvaća i dijalog i monolog. (Peleš, 1999.: 107.)

Primjer pripovijedanja je: „Sestra Gestapo podnijela je izvještaj doktoru, doktor je pobjesnio i otpočela je potraga za krivcem. Na našem odjelu nitko nije imao pojma tko je to mogao napraviti, čak je i Denis rekao da ne zna tko bi to mogao biti. Ruža je tvrdila da joj je sigurno Dugi potpalio bicikl, ali ta je mogućnost odmah otpala jer su sestra Ana i sestra Gertruda tvrdile da je on bio u svom krevetu. Završilo je tako da je cijela bolnica bila kažnjena – večeras nema televizije.“ (Krilić,2016.: 43)

Naglašava da je monolog „sredstvo kojim se priopćuju neizrečene misli nekog lika.“ (Peleš, 1999.: 99.) Monolog je „govor jednog lika“ te se njime može mijenjati zbivanje. Također izdvaja i *unutarnji monolog* te ga povezuje s „unutarnjim kazivanjem lika.“ (Peleš, 1999.: 109.; 110.) Razlikuje također i *izravni* (neizgovorene misli i raspoloženje lika bez uplitanja pripovjedača) i *neizravni* (neupravnim govorom pripovjedač se upliće u raspoloženje lika). (Peleš, 1999.: 112. – 113.)

U romanu *Zabranjena vrata* vidljiv je izravni unutarnji monolog što se pronalazi u primjeru: „Kad pomislim zašto se ovako grčevito borim protiv sna, osjećam se kao polukreten. Ne smijem zaspati zato da bih u ponoć i deset minuta otišao u ambulantu i zamolio dežurnu sestru da mi da tabletu za spavanje jer ne mogu zaspati.“ (Krilić, 2016.: 5)

Osim toga, među pripovjednim tehnikama izdvaja i dijalog i definira ga kao „međusobno razmjenjivanje govora dvaju ili više likova (...)“ (Peleš, 1999.: 108.) U *Pojmovniku suvremene književne teorije* Vladimira Bitija stoji da je dijalog „razgovorna razmjena među dvama likovima.“ (Biti, 1997.: 53.)

Primjer dijaloga u Krilićevu romanu *Zabranjena vrata* jest:

„- Vidio sam kako si nas gledao – rekao mi je Dugi.

- Da, jesam, malo.
- I činilo mi se da ti nešto nije jasno, a sada mi se čini da hoćeš nešto pitati.
- Dobro ti se čini.
- Onda pitaj. Kao dobra vila, odgovorit ću ti na tri pitanja. Izvoli.
- Tebi je drago što te Renata ostavila?
- Nije. Ni najmanje.
- Svejedno ti je?
- Nije mi ni svejedno.
- Pa što onda?
- Žao mi je, strašno mi je žao.“ (Krilić , 2016.:79)

6. Govor likova

Dubravka Zima naglašava da u romanu postoje dvije suprotstavljene zajednice „jezično obilježene u odnosu na standard, pri čemu je „zdrava“ zajednica bolničkog osoblja definirana i „zdravim“ standardnim jezikom, dok je jezik „bolesnih“ žargon, „bolesni“ otklon od standarda.“ (Zima, 2008: 12.) S lakoćom se zaključuje da je govor mladića zapravo u svrsi otpora autoritetu.

Stjepan Hranjec također naglašava kako likovi „svoje jastvo“ izražavaju i govorom. (Hranjec, 2004.: 361.)

Isto tako autorica Sanja Vrcić-Mataija govori da se likovi služe „razgovornim jezikom punim anglizama, novotvorenica i mladenačkih frazema u službi pružanja otpora autoritetima, negiranja konvencionalnog načina izražavanja i iskazivanja bunta.“ (Vrcić-Mataija – 2011.: str. 151.)

Tako zaključuje i autorica Sanja Vrcić-Mataija koja kaže da su romani za mlade prepoznatljivi po „mladenačkom žargonu, razgovornom jeziku kojim se iskazuje i buntovni identitet.“ (Vrcić-Mataija 2018.: 100.)

Budući da se radi o mladenačkom govoru tipičnom tinejdžerskoj dobi, govor likova prepun je žargona i žargonskih kratica te ćemo nabrojati nekoliko žargona koje likovi (mladići) upotrebljavaju.

Likovi upotrebljavaju žargone:

Žargon	Značenje žargona
Čaga (6. str.)	ples
Lova (7. str.)	novac
Biti na iglama (7. str.)	Biti nervozan, nestrpljiv
Usositi (7. str.)	Dospjeti u neprilike
Faca (7. str.)	Osoba u središtu pozornosti
Stari (8. str.)	Otac, drug, prijatelj
Gala (8. str.)	Svečano, odlično, sjajno, izuzetno
Kvocati (10. str.)	Zanovijetati, prigovarati
Cinkaroš (13. str.)	Doušnik, potkazivač

Iskesiti se (15. str.)	Smijati se
Tip (18. str.)	Momak, neznanac, nepoznat čovjek
Skušiti (19. str.)	Shvatiti, razumjeti
Rulja (21. str.)	Društvo, narod, grupa ljudi
Zekati se (21. str.)	Zafrkavati se, šaliti se, zabavljati se
Smazati (21. str.)	Halapljivo pojesti
Gnjida (23. str.)	Ništavna, bezvrijedna osoba
Naceriti se (24. str.)	Smijati se, rugati se
Nije fer (28. str.)	Nije pošteno
Hodati s nekim	Zabavljati se sa stalnim momkom ili djevojkom
Piljiti (29. str.)	Netremice gledati
Klinac (32. str.)	Dječak, mališan
Peh (38. str.)	Nezgodna, neugodan doživljaj, loša sreća
Rastrubiti (43. str.)	Svima ispričati; razglasiti
Štrebati (44. str.)	Mehanički učiti
Jaran (44. str.)	prijatelj
Šmugnuti (47. str.)	Pobjeći (neopaženo)
Klisnuti (60. str.)	Pobjeći, nestati

U tablici su prikazani žargoni uočeni u romanu *Zabranjena vrata* na lijevoj strani, a na desnoj strani je prikazano njihovo značenje prema Rječniku hrvatskoga žargona Tomislava Sabljaka. Tako na primjer žargon „čaga“ pronalazimo u rečenici: „Prošlo je već mjesec dana otkako sam zadnji put bio na čagi.“ (Krilić, 2016 : 6). Značenje je toga žargona „ples“ kako je to navedeno i desnoj strani tablice.

Žargon se još naziva i slang te je u Hrvatskoj enciklopediji navedeno da je to „međunarodni jezikoslovni naziv za riječi i izričaje koji se rabe u neformalnom, kolokvijalnom stilu“. Mladenački je žargon vrlo često prisutan u Krilićevu romanu i pokazatelj je vremena kad je roman objavljen (1985. godine). U Hrvatskoj je enciklopediji također navedeno: „Poneke od tih riječi u uporabi su samo kratko vrijeme pa se povezuju s pojedinim generacijama (čaga

»ples«), a druge ostaju trajno u uporabi (njupati »jesti«, papica »hrana«, kužiti »znati«). Primjeri „čaga“ i „kužiti“ pojavljuju se na početku romana te su prikazani u tablici.

Govor likova veoma je važan u većini romana za mlade pa tako i u ovom romanu. Upravo je to ono čime roman privlači mlade čitatelje i ono što ga čini zanimljivijim. U Hrvatskoj se enciklopediji ističe: „Poticaj razvoju slanga nastojanje je pojedinih društvenih skupina da i jezičnim sredstvima potvrde svoj identitet te da se odijele od drugih skupina i od opće društvene zajednice pa se taj varijetet razvija u supkulturama (lupeži, narkomani), a posebno nekonvencionalno i maštovito među mladima.“

7. Zaključak

Na kraju, može se reći, kako je roman *Zabranjena vrata* Zlatka Krilića svakako tipičan dječji roman, i to stvarnosno-psihološki. Također nije dovoljno svrstati taj roman među dječje romane, odnosno među dječju književnost budući da su glavni likovi srednjoškolci/adolescenti pa s obzirom na dječju dob taj je roman zapravo roman za mlade. Razlikovanje dječjega romana i romana za mlade donosi Sanja Vrcić-Mataija, a podjelu književnih djela prema dobi likova, a ujedno i čitatelja na osnovnoškolsku i srednjoškolsku dob donosi Dubravka Zima. Stjepan Hranjec također razgraničava dječju književnost s obzirom na dob. Budući da su likovi srednjoškolski, a tema romana vezana uz odrastanje, suprotstavljanje autoritetu, borbu s bolešću, Krilićev roman *Zabranjena vrata* svakako pripada romanu za mlade. Pri određenju romana prema oblikovnom postupku vrlo lako se zaključuje kako je to suvremeni roman s obzirom na tematsku i prostorno-vremensku odrednicu u romanu iako je roman pisan tradicionalnim načinom – događaji su kronološki, a pripovjedač sveznajuć. Takvu tipologiju romana s obzirom na oblikovni postupak donosi već spomenuta autorica Sanja Vrcić-Mataija koja zapravo suvremenost romana vezuje uz teme dječjih romana. Tradicionalni roman jest onaj roman koji ima realistične postupke oblikovanja (kronološko nizanje događaja, mnoštvo dijaloga, opisivanja, a manje monologa, sveznajućeg pripovjedača) i radnja je usmjerena na pustolovine i rješive neprilike. Suvremeni roman jest onaj roman u kojemu su likovi svjesni svoga identiteta i imaju vlastite interese, a identificiraju se s obzirom na vršnjake i odnos prema autoritetu. Postmoderni roman obuhvaća fiktionalne likove, polemiziranje pripovjedača s likom, više pripovjednih perspektiva, elemente citatnosti. Suvremenost jest svakako vidljiva u govoru likova koji odgovara govoru i današnjih tinejdžera s čestom upotrebom fraza i žargona. Takav je govor tipičan mladenački govor. S obzirom na određenje romana prema narativnoj figuri, roman *Zabranjena vrata* svakako jest *roman klape* jer su likovi srednjoškolci, suprotstavljaju se autoritetu, govore mladenačkim jezikom, djeluju unutar skupine vršnjaka – klape te zajednički rješavaju svoje probleme. Spomenuta autorica Sanja Vrcić-Mataija razlikuje roman lika, roman družine, roman klape, obiteljski roman i međugeneracijski roman. U romanu fabula jest linearna, a prisutna je uporaba monologa (izravnoga unutarnjeg monologa), dijaloga, opisivanja i pripovijedanja.

8. Literatura:

Krilić, Zlatko, 2016., *Zabranjena vrata*, Zagreb, Alfa

Biti, Vladimir, 1997, *Pojmovnik suvremene književne teorije*, Zagreb, Matica hrvatska

Crnković, Milan i Težak, Dubravka, 2002., *Povijest hrvatske dječje književnosti*, Zagreb, Znanje

Hranjec, Stjepan, 2006., *Pregled hrvatske dječje književnosti*, Zagreb, Školska knjiga

Hranjec, Stjepan, *Dječji hrvatski klasici*, 2004., Zagreb, Školska knjiga

Peleš, Gajo, 1999., *Tumačenje romana*, Zagreb, Artresor naklada

Sabljak, Tomislav, 2013., *Rječnik hrvatskoga žargona*, Zagreb, Profil

Vrcić-Mataija, Sanja, 2018., *Hrvatski realistički dječji roman (1991. – 2001.)*, Zadar, Sveučilište u Zadru

Vrcić-Mataija, Sanja, „Prilog tipologiji hrvatskoga dječjeg romana“, *Fluminensia*, god. 23 (2011.), br. 2, str. 143-154

Zalar, Ivo, 1978., *Dječji roman u hrvatskoj književnosti*, Zagreb, Školska knjiga

Zima, Dubravka, „Adolescentski roman u hrvatskoj književnosti do početka 2000. godine“, *Kolo 3*, Matica Hrvatska, 2008 .

slang. *Hrvatska enciklopedija, mrežno izdanje*. Leksikografski zavod Miroslav Krleža, 2020. Pristupljeno 26. 8. 2020. <<http://www.enciklopedija.hr/Natuknica.aspx?ID=56564>>.